

**6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA
KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR
KANUN'DAKİ DESTEK HİZMETLERİNİN
DÖNÜŞTÜRÜCÜ ADALET BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

*Support Services in Law to Protect Family and Prevent Violence
Against Women (LAW NO 6284) in the Context of
Transformative Justice*

Nevin BİRİNCİ*
Nadire ÖZDEMİR**

ÖZ

Günümüzde aile içi şiddeti önlemeye ve şiddetle mücadele etmeye yönelik yaklaşımlar şiddetin sadece bireysel değil, toplumsal boyutlarını da hesaba katmakta ve tarafların sorumluluk almalarını ve değişmelerini teşvik etmeye yönelik araçlar ve programlar öngörmektedir. Bu amaca uygun bir şekilde 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, koruyucu ve önleyici tedbirlerin yanı sıra, uygulamada ve literatürde daha az bilinen 'destekleyici' tedbirleri de öngörmektedir. 6284 Sayılı Kanun'un 15 inci maddesi uyarınca düzenlenmiş olan bu destek hizmetleri, şiddet olgusuna yönelik dönüştürücü araçları sunması adına önem arz etmektedir. Bu çalışma, söz konusu destek hizmetlerinde amaçlanan hedefleri dönüştürücü adaletin bağlamsallık ve ilişkisellik vurgusu taşıyan ilkeleri eşliğinde ele alacaktır. Söz konusu ilkeler 'özgürleştirme', 'gücü değiştirme', 'hesap verilebilirlik', 'kültürel duyarlılık', 'sürdürebilirlik' ve

---

Makalenin Geliş Tarihi: 27.04.2023, **Makalenin Kabul Tarihi:** 07.05.2023.

* Ankara 10. Aile Mahkemesi Hâkimi, E-posta: nevinbrnc@gmail.com, ORCID: 0009-0008-6901-9590.

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı, e-posta: naozdemir@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1406-4833.

‘esneklik’dir. Bu ilkeler temelinde korunan kişiye, şiddet uygulayana ve çocuklara yönelik verilecek destekleyici tedbirler ayrı başlıklarda değerlendirilecektir. Teorik açıklamaları somutlaştırmak adına yargı kararlarına başvurulacak ve verilmiş tedbir kararları örnekleriyle çalışmanın temel iddiası açıklanacaktır.

Anahtar Sözcükler: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, aile içi şiddet, tedbir kararları, destek hizmetleri, dönüştürücü adalet.

ABSTRACT

Today, approaches to preventing and combating domestic violence consider not only the individual but also the social dimensions of violence and provide tools and programs to encourage the parties to take responsibility and change. In line with this purpose, Law No. 6284 on the Protection of the Family and the Prevention of Violence Against Women ensures not only protective and preventive measures, but also 'supportive' measures, which are less known in practice and in the literature. These support services, regulated in Article 15 of the Law No. 6284, are significant in terms of providing transformative tools. This study will evaluate the aims of these support services in the context of transformative justice principles with an emphasis on contextuality and relationality. The principles in question are 'liberation', 'shifting power', 'accountability', 'cultural responsiveness', 'sustainability' and 'resilience'. Based on these principles, the supportive measures to be given to the protected persons, perpetrators and children will be evaluated under separate headings. In order to concretize the theoretical explanations and support the main argument of the study, judicial decisions will be used.

Keywords: Law No. 6284 to Protect Family and Prevent Violence Against Women, domestic violence, cautionary decisions, support services, transformative justice.

Giriş

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, koruyucu ve önleyici tedbirlerin yanı sıra, uygulamada ve literatürde daha az bilinen ‘destekleyici’ tedbirleri de öngörmektedir. İlgili Kanun’un 15 inci maddesi uyarınca belirtilen bu destek hizmetleri, şiddet olgusuna yönelik dönüştürücü araçları kullanmak adına önem arz etmektedir.

Her ne kadar kanunda söz konusu destekleyici hizmetlerin şiddet önleme ve izleme merkezleri (ŞÖNİM) tarafından verileceği belirtilmişse de hakimlerin verdikleri koruyucu ve önleyici tedbirlerle birlikte destek hizmetlerine hükmetmesi mümkündür. Bu hususa dikkat çekmek isteyen bu çalışma, 15 inci maddenin uygulayıcılar ve akademisyenler açısından önemini vurgulamak amacını taşımaktadır. Kanun'un amacı olan şiddeti önleme ve şiddetle mücadele etmede 15 inci maddede belirtilen destekler önemli araçlar sunmaktadır. Bu kapsamda söz konusu hükmün dönüştürücü etkilerine yönelik hususlar tedbir kararları örnekleri bağlamında tartışılacaktır.

I. Dönüştürücü Adalet ve Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet vakaları kendine özgü birtakım hassasiyetleri haizdir. Bu şiddet türünün aile üyeleri tarafından, yani şiddet görene yakın kişilerce gerçekleştirilmesi, çoğu zaman süreç içerisinde tekrar etmesi, özellikle ailede söz sahibi olan kişi tarafından şiddet göreni kontrol altına alma amacını içermesi¹ ve kimi zaman da toplumsal olarak bu şiddet türünün bir 'aile meselesi' olarak meşru görülmesi aile içi şiddetin farklılıklarına yönelik önemli özellikleridir.² Bu özelliklerden her biri aile içi şiddet olgusunun yapısal niteliklerine de işaret etmektedir. Öte yandan aile içi şiddet, vuku bulduğu her ailede farklı etki ve yıkımlara sahiptir. Her aile kendine özgüdür ve bu anlamda şiddet olgusuyla mücadele her aileye özgü olarak bireyselleştirilmiş araçları gerektirebilir. Gerek yakın ilişki şiddetinin yapısal niteliği gerekse her bir aileye özgü araçların gereksinimi bu vakaları ilişkisel ve bağlamsal bir şekilde ele almamız gerektiğini göstermektedir. Bu

---

* Ankara 10. Aile Mahkemesi Hâkimi

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı, e-posta: naozdemir@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003- 1406-4833.

¹ Bu husus "yakın ilişki terörü" olarak da nitelendirilen, şiddet içeren veya içermeyen eylemlerin partner üzerinde kontrol amacıyla motive edilmesidir. Bu eylemler manipülasyonu ve duygusal istismarı da içerebilir. (*Restorative Justice and Domestic Violence*, s. 4, 17. Şu adresten erişilebilir: https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2020/07/Restorative-Justice-and-Domestic-Violence_7388_def-2.pdf (Erişim tarihi: 4.4.2023).

² Çiğdem Sever, "Kadına Karşı Eviçi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz v. Türkiye Kararı", *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi* 1(2), 2011, s. 19, s. 21.

doğrultuda ilişkiselliği ve bağlamsallığı ön planda tutan dönüştürücü adalet yaklaşımları önem arz eder.

Her ne kadar anlamı ve tanımı üzerinde henüz bir mutabakata varılmamışsa da³ dönüştürücü adalet, onarıcı adalet yaklaşımına benzer şekilde, cezalandırıcı adalet yaklaşımlarının eleştirisi üzerine gündeme gelmiştir.⁴ Özellikle yakın ilişki şiddet mağdurlarının durumunu bütünsel bir şekilde ele almak ve yapısal şiddete çözüm bulmak amacıyla geliştirilmiş bir yaklaşımdır.⁵ Bu yaklaşım, çatışmaya sebep veren koşulları değiştirmek adına koşulları şekillendirmeyi hedefler.⁶ Cezalandırıcı adalet yaklaşımlarına bir alternatif olarak gelişen dönüştürücü adalet, uyumsuzluğu toplumu dönüştürmek adına bir fırsat olarak değerlendirir.⁷ Dönüştürücü adaletin bu hedeflerini hukuki veya hukukun dışındaki araçları da kullanarak birtakım ilkeler doğrultusunda gerçekleştirmesi söz konusudur. Bu araçlar kimi zaman hukuk sisteminin dışındadır, ancak yine de hukuki araçlarla harekete geçirilen yapıları bünyesinde barındırır. Örneğin, 15 inci maddede de belirtilen danışmanlık hizmetlerini psikologlar veya ilgili uzmanlar verebilir, ancak söz konusu hizmetle amaçlanan özerklik, hukukun korumak istediği bir değerdir.

Dönüştürücü adalet yaklaşımları, belli başlı birtakım ilkeleri temel almaktadır. Literatürde söz konusu ilkelere yönelik farklı nitelendirmeler olsa da, bu çalışmayla ilgili sayılabilecek ilkelere bir kısmı 'ölgürleştirme', 'gücü değiştirme', 'hesap verilebilirlik', 'kültürel duyarlılık', 'sürdürebilirlik' ve 'esneklik' olarak sayılabilir.⁸ Söz konusu ilkelere aslında dönüştürücü

---

³ Daire McGill, "Different Violence, Different Justice? Taking Structural Violence Seriously in Post-Conflict and Transitional Justice Processes," *State Crime Journal* 6, no. 1 (Spring 2017), s. 89.

⁴ İki yaklaşım arasındaki ilişki için bkz. Nadire Özdemir, *Kültürel Savunma: Dönüştürücü Adalet Yaklaşımıyla Bir Değerlendirme*, Ankara: Turkankitabevi, 2021, s. 101-107.

⁵ Jill C. Engle, "Sexual Violence, Intangible Harm, and the Promise of Transformative Remedies", *Washington and Lee Law Review* 79, no. 3 (Summer 2022), s. 1072.

⁶ Hannah Barrie, "No One Is Disposable: Towards Feminist Models of Transformative Justice," *Journal of Law and Social Policy* 33 (2020), s. 65-66.

⁷ Dönüştürücü adaletin gelişimine yönelik açıklamalar için bkz. Özdemir, s. 77-100.

⁸ Generation Five, *Ending Sexual Abuse: Transformative Justice Handbook*, s. 37. Şu adresten indirilebilir: <https://sites.uw.edu/qcenter/a-transformative-justice-handbook-generationfive-2017/> (Erişim tarihi: 07.02.2023).

adaletin ilişkilere ve bağlama dayalı olduğuna işaret etmektedir.⁹ Bu husus da aile içi şiddet vakalarını ele almak adına önemli bir zemin oluşturmaktadır. Bu çalışmada dönüştürücü adalete yönelik ilkeler, özellikle ilişkisellik ve bağlamsallık temelinde ele alınıp daha sonra yargı kararları ışığında bunların anlamları somutlaştırılacaktır.

Dönüştürücü adalet ilkelerinin işaret ettiği temel bir husus ilişkiselliğe olan vurgudur. İlişkisellik insanlar arasında var olan bağımlılıkların ve sergilenen davranışların bu bağımlılıklar gölgesinde gerçekleşebileceğinin göz önünde bulundurulmasıdır. Şiddete yönelik dönüştürücü adalet yaklaşımları, insanların karşılıklı olarak bağımlı olduğu gerçeğini gözetir, ortaya koyduğu hedeflerde bu bağımlılıklara öncelik verir ancak bu bağımlılıkların mümkün kıldığı şiddetin koşullarını da değiştirmeyi amaçlar.¹⁰ Dolayısıyla sorunlu ilişkileri olduğu gibi korumayı veya sorunlu şekilde yeniden kurmayı değil; bu ilişkileri daha eşit ve adil bir şekilde dönüştürmeyi hedefler.¹¹

Aile içi şiddet vakalarının yakın ilişkiler içerisinde vuku bulması ve bu ilişkilerdeki bireylerin birbirine olan bağımlılığı söz konusu çatışmadaki ilişkilerin ve bağımlılıkların farkında olarak çözüm önerileri üretmeyi gerektirmektedir. Aile içi şiddete dönüştürücü adalet doğrultusunda yaklaşmak, ilişkiselliğin iki temel unsurunu ön plana çıkarır: *Hesap verebilirlik* ve *gücü değiştirmek*.

Hesap verebilirlik, ilişkileri dönüştürmedeki önemli ilkelerden biridir. *Hesap verilebilirlik*, zararlı davranışın sorumluluğunu üstlenmek ve söz konusu davranışa son vermek adına harekete geçmek anlamına gelir. Aynı zamanda hesap verebilmek, sebep olunan zarar için özür dilemeyi ve hasarı ortadan kaldırmak adına uygun adımları atmayı taahhüt eder.¹² Özellikle özür veya pişmanlık hususu, karşılıklı saygıyı ve bireysel özerkliği esas aldığından hesap verebilirlik ilkesinin yanı sıra özgürleşme ilkesini de vurgulamaktadır.¹³ Buradaki hesap verebilirlik, şiddet uygulayanın davranışlarının farkına varması ve buna yönelik sorumluluk almasını gerektirir. Bu farkındalığı

⁹ Bu iddiayı açıklayan bir çalışma için bkz. Özdemir, s. 243 vd.

¹⁰ Barrie, s. 66-67.

¹¹ Barrie, s. 76.

¹² Generation Five, s. 40.

¹³ Julie Stubbs, "Beyond Apology?: Domestic Violence and Critical Questions for Restorative Justice," *Criminology & Criminal Justice* 7, no. 2 (May 2007), s. 175.

sağlamak adına da dönüştürücü yaptırımlar önem arz eder. Zira hesap verebilirlik ceza adaleti sisteminde olduğu gibi hukuki suçlamaların ve yaptırımların formüle edilmiş bir listesini sunmak yerine, mağdurun uğradığı zararın gerçekten giderilmesi adına zararı doğuran yapıların değiştirilmesini ve bu değişime yönelik şiddet uygulayanın aktif rol oynamasını şart koşar.¹⁴ Şiddet uygulayana yönelik eğitim ve rehabilitasyon programlarının çoğunda kişinin davranışının sorumluluğu alması ve hesap verilebilmesi üzerinde durulmaktadır.¹⁵

İlişkiselikle ilgili bir başka dönüştürücü adalet ilkesi *gücü değiştirir*dir. Gücü değiştirme, güçsüz tarafı güçlendirme; güçlü tarafı ise gücünü sorumlulukla kullanmasını sağlamak anlamındadır. Bu ilke, gücün dayandığı yapısal kurumları, bu gücün nasıl elde tutulduğunu ve nasıl kullanıldığını mercek altına almaktadır.¹⁶ Bir ailede ekonomik kaynaklara kim(ler) sahiptir? Her türlü karar verme yetkisi kim(ler)dedir? Bunlar aile içi iktidarın önemli göstergeleridir. Gücün eşitsiz dağılımı şiddeti üretir.¹⁷ Eşitsiz güç dağılımını değiştirmek ilişkilerdeki yapısal adaletsizlikleri gözeterek bunların dönüştürülmesi demektir.¹⁸ Bu husus özgürleştirme veya özerkleştirme ilkesiyle de ilgilidir, zira güçsüz tarafın güçlendirilmesi onu özgürleştirip özerkleştirecektir. Bu anlamda güçsüzün güçlendirilmesi ve gücünün gücünü sorumlulukla kullanmasını öğrenmesiyle güç ilişkisinin dönüştürülmesi uzun vadeli sonuçlara sahiptir. Bununla ilgili olarak da *sürdürülebilirlik* ilkesi önem arz eder.

Sürdürülebilirliği birkaç farklı şekilde belirtmek mümkündür. Öncelikle sürdürülebilirlik, herhangi bir çözümün sonuçlarının uzun sürmesi, kalıcı

---

¹⁴ Andrea Durbach; Louise Chappell; Sarah Williams, "Special Issue on 'Transformative Reparations for Sexual Violence Post-Conflict: Prospects and Problems'," *International Journal of Human Rights* 21, no. 9 (November 2017), s. 1186, s. 1181.

¹⁵ Marianne Hester; Sarah-Jane Lilley, *Domestic and Sexual Violence Perpetrator Programmes*, s. 6, s. 10, s. 13. Metnin tamamı için bkz. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e1f2> (Erişim tarihi: 5.4.2023).

¹⁶ Sean Molloy, "Conceptualising the transformative justice potential of peace processes", *The International Journal of Human Rights*, Vol. 27, No. 2, 2023, s. 313.

¹⁷ Generation Five, s. 38.

¹⁸ Özdemir, s. 90.

olması anlamındadır. Dönüştürücü yöntemlerin, yapısal şiddete maruz kalan insanların gündelik yaşamları üzerinde somut ve olumlu etkileri olması gerekir.¹⁹ İkinci olarak sürdürülebilirlik, çözüm yöntemlerinin bir süre sonra insanların kendilerinden gelmesidir. Örneğin şiddeti önlemeye yönelik hedefler, kişileri tüketmek yerine onları güçlendirerek çabaların artmasına vesile olmalıdır.²⁰ Çözüm yöntemlerinin kişilerden gelmesi ise tutum ve davranışlarda farkındalıkla başlar.

Kıyasacı, *ilişkisellik* ilkesi *hesap verilebilirlik*, *özgürleştirme* (veya *özerkleştirme*), *gücü değiştirme* ve *sürdürülebilirlik* ilkeleriyle iç içe geçmiştir. Benzer şekilde *bağlamsallık* ilkesinin de ilgili olduğu diğer dönüştürücü adalet ilkeleri söz konusudur.

Bağlamsallık, her bir şiddet olgusunu kendi koşulları içerisinde değerlendirerek anlamayı ve her bir soruna özgü bireyselleştirilmiş çözüm yolları sunmayı sağlar. Bağlama duyarlı bir yaklaşım, soyut hak ve özgürlüklerin, şiddet içeren somut olayın koşullarına göre bütünsel bir açıdan yorumlanmasını şart koşar. Bu yorum, somut olaydaki tarafların kesişen özelliklerinin sebep olduğu dezavantajlılık durumlarını da fark edebilmeyi mümkün kılar. Örneğin, bir ailede şiddete uğrayan kadın aynı zamanda ekonomik olarak şiddet uygulayana bağımlı mıdır? Bu anlamda hem cinsiyeti hem yoksulluğu sebebiyle dezavantajlı konumu çoklu ayrımcılıklara sebep olabilir. Bu doğrultuda verilecek tedbirler de tüm bu dezavantajlılık durumlarını bütünsel bir şekilde değerlendirerek uygulanmalıdır.

Bağlama duyarlı yaklaşımı mümkün kılan ilkelerden biri *esnekliktir*. Esneklik, somut olaya yönelik olarak farklı olasılıkları değerlendirerek çeşitli çözüm olanaklarını sunmak anlamına gelmektedir.²¹ Dönüştürücü adalet yaklaşımı, esnek ve uyarlanabilir hukuki araç ve süreçleri öngörür.²² Bu anlamda esneklik, Kanun'da sayılan tedbirlerin dışında benzer tedbirlerin de verilebilmesine ve Kanun'un 15 inci maddesinde belirtilen destek hizmetlerinin uygulanmasına kavramsal bir zemin sunar.

---

¹⁹ McGill, s. 94.

²⁰ McGill, s. 94.

²¹ Kermitt Roosevelt III, "Certainty versus Flexibility in the Conflict of Laws", *Faculty Scholarship at Penn Carey Law*, 2019, s. 3. Makaleye şu adresten erişilebilir:

https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3031&context=faculty_scholarship (Erişim tarihi: 4.4.2023).

²² Barrie, s. 76.

Dönüştürücü adaletin bağlama duyarlı bir yaklaşımı öngörmesi, hukuki sorunu değerlendirirken ve buna yönelik çözüm sunarken *kültürel hassasiyetleri* de gözetmesini gerektirir. Her aile farklıdır. Her ailenin sosyo-kültürel dinamiği de farklıdır. Dolayısıyla verilecek tedbir kararının gerçekten etkili olabilmesi somut olaydaki aile dinamiğinin iyi analiz edilmesini ve buna ilişkin özgü çözüm yöntemlerinin sunulmasını gerektirir. Bu kapsamda 6284 Sayılı Kanun, hâkime geniş yetkiler vermektedir. Özellikle Kanun'da geçen "benzer tedbirler" (m. 3, m. 4, m. 5) ifadesi, Kanun'da sayılan tedbirlerin yanı sıra olaya ve aileye özgü başka tedbirlerin de verilebilmesine olanak tanımaktadır.²³ Dolayısıyla Kanun, olaya özgü dönüştürücü yaptırımları ve tedbirleri bulabilmesi adına uygulayıcıların elini güçlendirmiştir.

II. Şiddete Yönelik Bir Dönüşüm Sağlamak Adına Destek Hizmetleri

Günümüzde şiddeti önlemeye ve şiddetle mücadele etmeye yönelik yaklaşımlar şiddetin sadece bireysel değil, toplumsal boyutlarını da hesaba katmakta ve tarafların sorumluluk almalarını ve değişmelerini teşvik etmeye yönelik araçları öngörmektedir.²⁴ 6284 Sayılı Kanun da bu yaklaşımı mümkün kılan araçları haizdir. Kanun'da öngörülen koruyucu ve önleyici tedbirlerin yanı sıra, destekleyici tedbirler de söz konusu yaklaşım kapsamında dönüştürücü araçlar sunmaktadır. Belirtildiği üzere, dönüştürücü adalet, hukuki kararlar amaçlanan sonucu hukuki veya hukuk dışı araçlarla desteklemeyi öngörür.²⁵ Bu doğrultuda farklı içeriklere sahip dönüştürücü nitelikte destek araçlarının örneklerini 6284 Sayılı Kanun'da görmek mümkündür. Kanun'un 15 inci maddesinde destek hizmetleri şu şekilde düzenlenmiştir:

---

²³ Örneğin benzer tedbirler kapsamında, evdeki evcil hayvana şiddet uygulayan bir erkeğin, Hayvan Barınağında çalıştırılmasına hükmedilmiştir (bkz. İzmir 1. Aile Mahkemesi, Esas No: 2022/474, Karar Tarihi: 10/02/2022). Ev içi şiddetin evcil hayvanlara yönelik şiddetle ilgisi üzerine yapılan araştırmalar son yıllarda giderek artmaktadır (Bkz. Amy J. Fitzgerald, Betty Jo Barrett, Rochelle Stevenson and Patti A. Timmons Fritzi "Domestic Violence and Animal Abuse", *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* içinde, New York: Routledge, 2021, 325-339).

²⁴ Engin Fırat, *Kadına Karşı Şiddet Uygulayan Erkeklere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Bir Model Önerisi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2022, s. 108-109.

²⁵ Engle, s. 1073-1075.

MADDE 15 – (1) Bu Kanun kapsamında şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesi bakımından şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:

a) Koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile zorlama hapsinin verilmesine ve uygulanmasına ilişkin veri toplayarak bilgi bankası oluşturmak, tedbir kararlarının sicilini tutmak.

b) Korunan kişiye verilen barınma, geçici maddi yardım, sağlık, adli yardım hizmetleri ve diğer hizmetleri koordine etmek.

c) Gerekli hâllerde tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvurularda bulunmak.

ç) Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılmasına yönelik bireysel ve toplumsal ölçekte programlar hazırlamak ve uygulamak.

d) Bakanlık bünyesinde kurulan çağrı merkezinin bu Kanunun amacına uygun olarak yaygınlaştırılması ve yapılan müracaatların izlenmesini sağlamak.

e) Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılması için çalışan ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmak.

(2) Korunan kişilerle ilgili olarak şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:

a) Kişiye hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak.

b) Verilen tedbir kararıyla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesine yönelik önerilerde bulunmak ve yardımlar yapmak.

c) Tedbir kararlarının uygulanmasının sonuçlarını ve kişiler üzerindeki etkilerini izlemek.

ç) Psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık yapmak.

d) Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

e) İlgili merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak.

f) 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri uyarınca maddi destek sağlanması konusunda gerekli rehberliği yapmak.

(3) **Şiddet uygulayanla ilgili olarak şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:**

a) Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu ile diğer kişiler ve toplum açısından taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

b) İlgili makam veya merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak.

c) Teşvik edici, aydınlatıcı ve yol gösterici mahiyette olmak üzere kişinin;

1) Öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına,

2) Alkol, uyuşturucu, uçucu veya uyarıcı madde bağımlılığının ya da ruhsal bozukluğunun olması hâlinde, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasına,

3) Meslek edindirme kurslarına katılmasına,

yönelik faaliyetlerde bulunmak.

(4) Şiddet mağduru ile şiddet uygulayana yönelik hizmetler, zorunlu hâller dışında

farklı birimlerde sunulur.

Sayılan destekleyici tedbirler, şiddetin psikolojik, sosyo-kültürel veya ekonomik etkilerine odaklanıp sorunun temeline gitmesi bakımından önemlidir. Bu anlamda şiddet olgusunun kökenlerinde bir dönüşüm yaratmak bakımından etkili araçlar sunulmaktadır. Bu araçlar maddede sayıldığı üzere korunan kişilere yönelik olabileceği gibi şiddet uygulayana yönelik de olabilir. Bir önceki başlıkta açıklanan ilkelerin de bu madde kapsamında hayata geçirilebilmesi mümkündür. İlerleyen başlıklarda yargı kararlarından örneklerle dönüştürücü adalet ilkeleri ışığında destek hizmetlerine yönelik hususlar korunan kişiler; şiddet uygulayan ve çocuklar açısından ayrı ayrı tartışılacaktır.

A. Korunan kişilerle ilgili destekleyici tedbirler

6284 Sayılı Kanun'un 3 üncü ve 4 üncü maddeleri uyarınca şiddet mağdurunu koruma amaçlı önlemlere başvurulabilir. Bu doğrultuda, Kanun'da belirtilen merciler tarafından korunan kişi hakkında olayın niteliği dikkate alınarak koruyucu tedbir kararı verilebilir.²⁶ Ancak şiddet mağdurlarının travmatik deneyimlerinden ötürü kimi zaman özgüvenleri zedelenmekte, değersizlik hisleri artmakta ve hatta başka psikolojik rahatsızlıklar geliştirmektedirler.²⁷ Bu kapsamda, koruyucu (veya önleyici) tedbirlerle birlikte şiddet mağdurunu güçlendirmek adına destekleyici tedbirlere başvurmak önemlidir. Kanun'un 15/2 inci maddesi uyarınca korunan kişi yönünden destek hizmetlerinin verilmesi mümkündür. Söz konusu destekler meslek edindirme ve mesleğe yönlendirme veya psiko-sosyal ve ekonomik danışmanlık sağlama gibi farklı içeriklerde olabilir. Korunan kişilerle ilgili bu farklı içerikteki önlemler, yukarıda açıklanan özgürleştirme, gücü değiştirme, ilişkisellik, bağlamsallık, sürdürülebilirlik ve hesap verilebilirlik ilkeleriyle doğrudan ilgili görünmektedir.

Öncelikle, şiddete uğramış olan kişiyi güçsüz kılan yapısal pek çok etken olabilir. Dolayısıyla meseleye çok boyutlu ve bütünsel bir şekilde yaklaşarak "güçlendirme" araçları belirlenmelidir.²⁸ Bu doğrultuda Kanun'da belirtilen "*kişiye hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak*" hükmü, kişinin özerkliğini ve özgürlüğünü güçlendirici amaçları içermektedir.

Korunan kişilere yönelik desteklerde özgürleştirme ilkesinin yanı sıra gücü değiştirme ilkesinin izlerini bulmak da mümkündür. 15/2(ç) maddesinde belirtilen psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümüne yönelik yardım ve danışmanlık hizmetleri hem korunan kişilerin özerkliklerini güçlendirmek,

²⁶ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, s. 3/k.

²⁷ Helene Flood Aakvaag; Kristin Alve Glad, "Domestic Violence and Abuse Through a Psychological Lens", (Eds) John Devaney, Caroline Bradbury-Jones, Rebecca J. Macy, Carolina Øverlien, Stephanie Holt, *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* içinde, New York: Routledge, 2021, 96-109: s. 97-99.

²⁸ Özlem Cankurtaran; G. Akoğlu; H. Sakarya, "Güçlenmeyi güç, güçsüzlük, baskı ve güç ilişkileri temelinde anlamak", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 2020, s. 1926, 1928.

onları özgürleştirerek hayata katmak hem de ilişkilerdeki gücün değişmesine vesile olmak adına önemlidir. Tüm bu hizmetler, niteliği gereği dönüştürücü tedbirlere veya yaptırımlara örnektir. Zira hizmetin alınması sonucu ayrımcılığa veya mağduriyete sebep olan koşullarda yapısal değişiklik²⁹ ve ayrıca mağdurun özerkliğini güçlendirmek amaçlanmaktadır.³⁰

Şiddet olgusuna sebep olan koşulların yapısal değişiminden bahsetmek için, söz konusu koşulların tekrarlamaması gerekmektedir. Buna ilişkin 15 inci maddede belirtildiği üzere verilmiş olan tedbir kararıyla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesine yönelik önerilerde ve yardımlarda bulunmak ve bunların sonuçlarını ve etkilerini izlemek hükmü düzenlenmiştir. Sürdürülebilirlik ilkesine de işaret eden bu hüküm, kararların verildikten sonra izlenmesi, verilen kararlarla amaçlanan sonuçların gerçekleşip gerçekleşmediğinin bilinmesi ve şayet gerekirse başka tedbirlerle yola devam edilmesi açısından önemlidir. Kararların izlenmesi ilişkisellik ve bağlamsallık ilkelerini de ön plana çıkarmaktadır. Zira verilen tedbirlerin sadece kişi üzerinde değil, çevresi üzerindeki etkisi de önemlidir. Verilecek desteklerin de Kanun'un 15/d maddesi kapsamındaki "*kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu*"³¹ istenerek değerlendirilmesi mümkündür. Zira aile içi şiddetin ilişkisellik unsuru göz önünde bulundurulduğunda şiddet olgusunun yarattığı etkiyi tüm aile bakımından değerlendirerek uygun bir tedbir kararına hükmetmek gerekir. Bu doğrultuda 15 inci madde kapsamında ayrıntılı sosyal araştırma raporu istenebilir. Örneğin bu madde kapsamında istenmiş bir sosyal araştırma raporu kararında:

"Ayrıca iddialar ile tarafların anne, baba ve annearne olması nedeniyle aralarında yaşanan olayların tespiti ve değerlendirilmesi bakımından 6284 sayılı yasanın 15/3-a 'hakimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve

²⁹ Andrea Durbach; Louise Chappell; Sarah Williams, "Special Issue on 'Transformative Reparations for Sexual Violence Post-Conflict: Prospects and Problems'," *International Journal of Human Rights* 21, no. 9 (November 2017), s. 1186, s. 1189.

³⁰ Dafna Lavi, "The Promise of (Transformative) Mediation: The Transformative Model in Divorce Cases Involving Violence," *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 36, no. 1 (2020), s. 95.

³¹ Bu yönde bir karar için bkz. Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2016/114 D. İş, Karar Tarihi: 01/03/2016.

psikolojik durumu ile diğer kişiler ve toplum açısından taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak' maddesi gereğince Aile Bakanlığı'na yazı yazılarak risk analizi yapıp ayrıntılı sosyal araştırma raporu alınmasına... bu rapor geldikten sonra diğer tedbirlerin değerlendirilmesine" hükmedilmiştir.³²

Yukarıdaki karar, şiddet olgusundan etkilenen anne, baba ve anneannenin durumunu ayrı ayrı ve ilişkisel olarak değerlendirerek aileye özgü tedbirlerin değerlendirilmesini mümkün kılmak adına sosyal araştırma raporunun önemine örnek teşkil etmektedir.

Korunan kişilerle ilgili destek tedbirlerinde bağlamsallığa olan bir başka vurgu da *"Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılmasına yönelik bireysel ve toplumsal ölçekte programlar hazırlamak ve uygulamak"* hükmüdür. Zira söz konusu programların şiddetin vuku bulduğu bireysel veya toplumsal bağlamı analiz ederek hazırlanması gerekmektedir.

B. Şiddet uygulayana yönelik destekleyici tedbirler

Özellikle 1980'lerle birlikte, şiddet mağduru kadınların güvenliği ve şiddetin önlenmesi amacıyla şiddet uygulayanla birlikte çalışmak, aile içi şiddet destek hizmetlerinin temel bir unsuru olarak giderek daha fazla tanınmaya başlanmıştır.³³ Bu gelişmelerin izlerini 6284 Sayılı Kanun'da da görmek mümkündür. Kanun'un 5 inci maddesi uyarınca şiddet uygulayanlarla ilgili olarak önleyici tedbirlere hükmedilebilir. Ancak, her bir şiddet vakasının ve tarafların durumuna özgü bireyselleştirilmiş önleyici tedbirlerle birlikte verilecek destek hizmetleri, şiddet olgusunun temel sebeplerinde etki yaratması bakımından önemlidir. 15 inci maddede sıralanan destek hizmetleri şiddet uygulayanla ilgili olarak çeşitli araçlar sunmaktadır.

Şiddet uygulayanın tutum ve davranışlarında gerçek bir dönüşüm sağlamak her zaman için kolay değildir. Ancak Kanun, bunu sağlamaya ilişkin önemli araçları haizdir. Kanun kapsamında şiddet uygulayanın *"öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayacak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına; alkol, uyuşturucu, uçucu veya uyarıcı madde bağımlılığının ya*

³² Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2019/401 D. İş, Karar No: 2019/406, Karar Tarihi: 26/07/2019.

³³ Hester; Lilley, s. 9.

da ruhsal bozukluğunun olması hâlinde, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasına; Meslek edindirme kurslarına katılmasına” [madde 15/c (1) (2) (3)] yönelik destek hizmetleri dönüştürücü kanallar açmaktadır.

İlgili hüküm kapsamında, öfke kontrolü veya stresle başa çıkmaya yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış, değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına yönelik destekler, şiddet uygulayanın tutum ve davranışlarını dönüştürmek adına güçlü araçlardır. Şiddet uygulayana yönelik verilecek olan söz konusu eğitim ve rehabilitasyon programlarının önemine Adalet Bakanlığının "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması" konulu 154/1 No'lu genelgenin güncelleme olan 154/2 No'lu Genelge'de de işaret edilmiştir.³⁴

Öfke kontrol programları önce farkındalık, sonra bu farkındalıkla değişim hedefleyen ve aynı zamanda hesap verilebilirliği de sağlayan programlardır.³⁵ Programa katılmış olanların geri bildirimleri ve yapılan araştırmalar göstermektedir ki programın farkındalık sağlama ve öfke kontrolü kazandırma konusundaki başarısı yüksektir.³⁶ Hatta programa katılmış olan erkek bireylerin bir kısmı, öfke kontrolüne ilişkin farkındalığın diğer erkeklerle olan ilişkilerini ve çevrelerini de dönüştürdüğünü belirtmektedirler.³⁷ Öfke kontrolü eğitimine katılmış ve bu anlamda olumlu yönde değişim sağlamış bir erkek, deneyimlerini şu şekilde aktarmaktadır:³⁸

“K: Çok yararlı yarayışlı odu. Öfke kontrolü, hakimiyet. Ben çok panik adamım, faydası oldu.

A: Örnek verebilir misiniz?

K: Mesela bir haksızlığa uğrasam önceden karşımda ne varsa vurur atardım. Tepkim büyük oluyordu. Şimdi normal, daha sakin.

A: Normal derken?

K: Daha soğukkanlı, anlayışlı. Her şeyde anlayış şart da ben bir lafi üç kez dedim mi çıldırırım.1 anlatıyorsun 2 anlatıyorsun 3. de anlamıyor.

³⁴ Bkz. Genelge no: 154/2, paragraf 17. Genelgenin tamamına şu adresten erişilebilir: <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/154-2-sayili-aile-ici-ve-kadina-karsi-siddetin-onlenmesi-gengelgesi-yayimlandi> (Erişim tarihi: 6.4.2023).

³⁵ Fırat, s. 9; s. 127-128.

³⁶ Fırat, s. 140.

³⁷ Fırat, s. 290-292.

³⁸ Fırat, s. 290.

Adam adres soruyor, tarif ediyorum. Bana sor, tarif et Afrikaya giderim. 10 kere anlatıyorum...

A: En çok öfke kontrolü bölümünden yararlandınız? Başka ne değişti?

K: Ben duygusal insanım. Biri ağlasın ben de ağlayan biriyim. ... Ben çok yoksulluktan geldim. Öfke eğitiminin %60 etkili olduğunu diyebilirim.

A: Eğitim çocuğunuzla ilişkinizi etkiledi mi?

K: Eğitim olmasa ben oğlanın kolunu bacağını kırardım. Eğitimi birkaç arkadaşta da tavsiye ettim.”

15 inci maddede şiddet uygulayana yönelik sunulan dönüştürücü araçları, sadece aile içi şiddet olgusunda değil, kadına yönelik şiddetin temelinde yatan önyargıları ve ataerkil zihniyeti sarsmak adına da hayata geçirmek mümkündür. Örneğin otobüs durağında bekleyen bir kadına yaklaşarak küfreden ve “*senin gibilere insanların tecavüz etmesi ve öldürmesi gerekiyor, başınıza gelenleri hak ediyorsunuz*” şeklinde sözler söyleyerek kendisini takip eden bir şahsa yönelik İzmir 1. Aile Mahkemesince önleyici tedbirlerin yanı sıra 15/3 maddesi kapsamında şiddet uygulayan kişinin “*insan hakları, kadın ve erkek eşitliği, şiddetin türleri ve mağdur üzerinde ve toplumda yarattığı etki ve sonuçları konusunda eğitime tabi tutulmasına, bu tedbirin Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne yerine getirilmesine*” karar verilmiştir.³⁹ Bu karar şiddet uygulayanın sergilediği davranışın gerek mağdur gerekse toplum üzerindeki sonuçlarını anlaması ve üstlenmesi adına hesap verilebilirlik ve ilişkisellik ilkelerini ön plana çıkarmaktadır. Zira kararda vurgulandığı üzere sokaktaki tek bir kadını hedef alan şiddetin o kadınla sınırlı olduğunu düşünmek gerçekçi değildir. Bu şiddetin beslendiği yapısal adaletsizliğin sokaktaki diğer kadınlar üzerinde de etkisi olduğunu görmek önemlidir. Bu etkiyi görmüş olan hâkim, önleyici tedbirlerin yanı sıra şiddet uygulayanın bakış açısında değişim sağlamak adına insan hakları ve kadın erkek eşitliği üzerine eğitim almasını öngörmüştür. Zira, bu somut örnek açısından önleyici tedbirler [bu kararda 5/1(a) ve 5/1(c)] şiddet olgusunun temelinde yatan tutum ve zihniyeti değiştirmeye yeterli değildir.

Dönüşümü sağlamak adına farkındalık yaratmak önemlidir, ancak yeterli değildir. Değişimin sağlanması için davranışların belirli aralıklarla izlenmesi gereklidir.⁴⁰ Bu doğrultuda, verilmiş olan tedbirlerin sonuçlarını görmek adına

³⁹ İzmir 1. Aile Mahkemesi, Esas No: 2022/2274 D. İş, Karar Tarihi: 30/06/2022.

⁴⁰ Öfke kontrol programında yer alan profesyonellerin bazıları söz konusu eğitimin değişimden çok farkındalık yaratmak adına güçlü olduğunu; programın yapısı ve

Kanun “*ilgili makam veya merci tarafından istenilmesi halinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak*” destek hizmetine olanak tanımaktadır. Sürdürülebilirlik ilkesine işaret eden kararların etkisini raporlamak, daha etkili ve yerinde tedbirlerin verilmesine de olanak tanıyacaktır.

Verilen tedbir kararlarına aykırılık durumunda Kanun’un 13. maddesi uyarınca “*hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur.*” Dolayısıyla tedbir kararlarına uyulmaması durumunda şiddet uygulayana yönelik bir disiplin hapsi⁴¹ olarak zorlama hapsine başvurulabilecektir. Öte yandan zorlama hapsi verildiği kimi durumlarda zararın giderilmemesi ve zorlama hapsinden öncesine ve sonrasına ilişkin yapısal adaletsizliklerde bir düzelme olmaması söz konusu olabilmektedir. Bu anlamda zorlama hapsinin etki edemediği şiddet uygulayanın tutum ve davranışlarında bir farklılık yaratmak gerekmektedir. Her ne kadar zorlama hapsi bir ceza hapsi olmasa da odak noktamızı cezaya dayalı müdahalelerden adalete yönelik daha dönüşüme dayalı yaklaşımlara kaydırmak, bizi bireysel olayların karmaşık gerçeklerine, bağlama ve ilişkilere ve her bir bireyi farklı etkileyen koşullara götürür.⁴² Somut olayda “şiddet uygulayanı şiddet davranışından ötürü nasıl yaptırıma maruz kılarız” sorusundan ziyade “bu ailede şiddeti nasıl sonlandırabiliriz” veya “şiddet uygulayanda tutum değişikliğine hukuki araçlarla nasıl çözüm bulabiliriz” sorularını sormak, 6284 Sayılı Kanun’un sunduğu araçları bu sorulara cevap bulmak adına harekete geçirmek önemlidir. Örneğin bu kapsamda değerlendirilmiş bir dosyada zorlama hapsiyle birlikte m. 15/3(1)-c hükmü gereğince infaz süresince “*öfke kontrolü, danışmanlık ve iletişim becerilerine ilişkin tedbir kararlarının infaz süresince ceza evinde görevli ilgili meslek elemanı tarafından yürütülmesine ve mahkememize bilgi verilmesine*”, şeklinde karar verilmiştir.⁴³ Bu kararda, tedbir kararlarına

---

süresinin gerçek bir değişime her zaman olanak tanımadığını, değişimin daha uzun süreli bir programla mümkün olabileceğini belirtmektedir (Fırat, s. 270-271).

⁴¹ Anayasa Mahkemesi, zorlama hapsinin bir suç karşılığı uygulanan ceza hapsi değil; tedbir kararlarını uygulamaya yönelik bir disiplin hapsi olduğunu hükmetmiştir (RG: 27.03.2014, 28954).

⁴² Generation Five, s. 38.

⁴³ Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2021/535, Ara Karar Tarihi: 02/12/2021.

muhalefet eden şiddet uygulayanın sadece zorlama hapsiyle tutum ve davranışlarında bir değişiklik yaratılamayacağı düşünülerek beraberinde öfke kontrolü desteğine de hükmedilmiştir.

Şiddetin sebepleri arasında madde bağımlılığı veya ekonomik zorluklar da olduğu düşünüldüğünde şiddet olgusunun kökenine gitmek bakımından bu hususlara yönelik iyileştirme ve güçlendirmeler etkilidir. Kimi zaman madde bağımlılarının tedaviye yönelik tedbirlere aykırı şekilde hareket ettiği görülmektedir. Ancak bu aykırılık durumlarında madde bağımlılarına yönelik verilen zorlama hapsinin gerçekten tutum ve davranışlarda bir değişime yol açıp açmayacağı da bağlamsal olarak iyi değerlendirilmelidir. Şayet somut olayda zorlama hapsiyle şiddet olgusuna yönelik bir dönüşüm sağlanamayacaksa yine 15 inci madde kapsamında destek hizmetlerinden yararlanılabilir. Bu doğrultuda verilmiş olan bir kararda⁴⁴:

“Her ne kadar G. hakkında zorlama hapsi verilmesi yönünde ihbarda bulunmuş ise de G.’nin madde bağımlısı olup yaptığı eylemlerin iradi olmadığı anlaşıldığından zorlama hapsi verilmesine yer olmadığına;

Uzman raporları doğrultusunda, raporun bir örneğinin de eklenerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına yazı yazılarak G’nin sosyal güvencesinin bulunmaması nedeniyle tedavi giderleri resen karşılanmak üzere Ankara Üniversitesi’ne bağlı Amatem’de madde bağımlılığı ile ilgili tedavisinin yaptırılması ve psikolojik destek almasının sağlanması,

Aileye psiko eğitsel destek verilmesine,

İşkur ve çıraklık eğitim vasıtasıyla bir mesleğe yönlendirilmesi ve kişinin takibinin yapılmasına,

Mahkememize yapılan işlemlerle ilgili bilgi verilmesinin istenmesine” karar verilmiştir.

Yukarıdaki kararda dönüştürücü adaletin gerek ilişkisellik gerekse güçlendirme ilkelerinin yansımalarını görebiliriz. Aile üyelerinden birinin madde bağımlısı olması tüm aileyi etkilediğinden psiko eğitsel desteklerin sadece madde bağımlısı kişiye değil; ailenin diğer üyelerine de sağlanması uygun görülmüştür. Yine, madde bağımlısı kişinin sadece tedavisinin değil;

⁴⁴ Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2021/535, Ara Karar Tarihi: 02/12/2021.

bir mesleğe yönlendirilmesi adına eğitim verilmesi ve olumlu anlamda güçlendirilmesi şiddet olgusunun temeline inilmesi anlamında dönüştürücü etkileri haizdir.

Yukarıda zikredildiği üzere aile içi şiddetle mücadelede sürdürülebilirlik ilkesi de önemlidir. Sürdürülebilirlik, verilen tedbir kararıyla amaçlanan sonuçların kalıcı olmasını ifade eder. Bu husus da hâkimin tedbir kararlarını izlemesini ve “*tedbir sonunda yeniden risk analizi yapılarak tedbirlerin devam edip etmeyeceğinin değerlendirilmesini*”⁴⁵ şart koşar. Bu değerlendirme sonucunda şayet verilen tedbir kararları yetersiz kalmışsa yeni tedbir kararlarına hükmedilmesi gerekir.⁴⁶

Tüm bu araçlar, şiddetin çok boyutlu sebeplerine yönelmeyi ve soruna bütünsel bir şekilde yaklaşmayı mümkün kılmaktadır. Zira mesele sadece şiddet göreni korumak değildir; şiddet uygulayanın farkındalığını arttırmak ve şiddeti mümkün kılan koşulları değiştirmek de önemlidir.

C. Çocukla ilgili destekleyici tedbirler

6284 Sayılı Kanun, cinsiyet ayrımı olmaksızın veya şiddetin ailede veya aile dışında yaşanmasına bakılmaksızın bütün çocukları koruma kapsamına almıştır.⁴⁷ Çocuk yaşta şiddete uğramanın veya şiddete tanık olmanın, psikolojik, nörolojik ve fizyolojik pek çok olumsuz etkisi olduğu belirtilmektedir.⁴⁸ Sevdiği kişiler arasında bu tür bir acımasızlığın tanığı olması (çoğu zaman bir ebeveynine yönelik diğer ebeveynin şiddeti), aile içi şiddete maruz kalan çocukların bu eylemlerden travmatik bir şekilde zarar görmesine neden olacak kadar kalıcı yaralara sebep olabilir.⁴⁹ Şiddetin ve istismarın zararlı etkilerini önlemek veya azaltmak adına da çocukların yaşam akışına olabildiğince erken müdahale etmek hayatidir.⁵⁰ Bu doğrultuda,

⁴⁵ Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2021/823, Karar Tarihi: 24/01/2022.

⁴⁶ Buna örnek bir karar için bkz. Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2021/25, Karar Tarihi: 08/03/2022.

⁴⁷ Ramazan Karakaya, *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 27-28.

⁴⁸ Margaret Kertesz; Larissa Fogden; Cathy Humphreys, “Domestic Violence and the Impact on Children”, *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* içinde, New York: Routledge, 2021, 128-140.

⁴⁹ Sondra Burman; Patricia Duffy-Feins, “Children Witnessing Parental Violence”, *Encyclopedia of Domestic Violence* içinde, Ed. Nicky Ali Jackson, New York: Routledge, 2007, s. 156.

⁵⁰ Kertesz et al., s. 137.

çocukların yaşam koşullarını dönüştüren tedbirler önem arz eder. Şiddet uygulayan veya şiddet gören çocuk ve ergenlere yönelik destekleyici tedbirler çocuğun yüksek yararı ilkesine uygun olarak yetişkinlerden ayrı ele alınmalıdır.

Şiddete maruz kalmış veya tanık olmuş çocuklarda, ilişkisellik ve bağlamsallık ilkeleri gereği, sadece şiddet uygulayana yönelik tedbirler değil; çocukları da koruyucu ve destekleyici tedbirlere hükmedilmelidir. Örneğin, 15 inci madde kapsamında şiddet uygulayanın öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranışları değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına yönelik verilen kararda diğer aile bireylerinin durumu da göz önünde bulundurulur:

“Ayrıca davacının tutum ve davranışlarının davacı ve çocuklar yönünden riskli davranışlar sergilemesi nedeniyle 15.madde kapsamında davacıya ve özellikle davalıya ulaşılarak risk analizi yapılarak, sosyal inceleme raporunun acilen hazırlanarak başkaca uygulanması gereken tedbirler var ise bunların bildirilmesine” karar verilmiştir.⁵¹

Yine benzer bir davada, babanın doğrudan çocuklara yönelik şiddet içerikli eylemleri olmasa bile annelerine yönelik şiddete tanık olan çocuklar açısından sosyal inceleme raporunun hazırlanmasına karar verilmiştir. İlgili raporda uzman *“davalının davacıyı ‘fotoğraflarını ve telefon numarasını yaymak’ ile tehdit ettiği, çocuklara yönelik direk bir tehdit veya şantajda bulunmadığını ancak davalıya yapılan tehditlerden çocukların doğrudan ve dolaylı olarak etkilendiği..... bu nedenle davacı ve çocuklar açısından uzaklaştırma kararının devamının önem arz ettiği, baba ve çocuklar arasında şahsi ilişki düzenlenecekse bu ilişkinin ŞÖNİM aracılığıyla kurulması gerektiği.... Psikolojik olarak yaşanan durumlarda olumsuz etkilenen çocuklara destek sağlanabilmesi için tüm çocuklar hakkında (velayet sahibi ebeveyn katılımını da içerecek şekilde) Danışmanlık Tedbiri, G. hakkında ayrıca Sağlık tedbiri uygulanmasının çocukların yüksek yararına olacağı kanaatine varılmıştır”* şeklinde görüş bildirmiş ve karar bu doğrultuda şekillendirilmiştir.⁵²

Şiddet öğrenilebilir ve tekrarlanabilir bir davranış olduğundan çocukların bu döngüyü sürdürmemeleri önemlidir. Zira araştırmalar göstermektedir ki

⁵¹ Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2014/174 D. İş, Karar Tarihi: 15/07/2014.

⁵² Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2020/35, Karar Tarihi: 25.02.2021.

şiddet uygulayan bireylerin önemli bir kısmı çocuk yaşta şiddete maruz kalmıştır.⁵³ Dolayısıyla şiddete maruz kalmış veya tanık olmuş çocuklara yönelik 15 inci madde uyarınca verilebilen danışmanlık destekleri çok önemlidir. Şiddete maruz kalmış veya tanık olmuş çocukların durumu gerekirse yukarıdaki örnekteki gibi sosyal inceleme raporu doğrultusunda değerlendirilerek danışmanlık hizmetinden yararlandırılması ve gelişmelerinin takip edilmesi önemlidir. Bu doğrultuda 15/2(c)'deki "*tedbir kararlarının uygulanmasının sonuçlarını ve kişiler üzerindeki etkilerini izlemek*" hükmü devreye sokulabilir.

Öte yandan çocuklar, şiddet mağduru olabileceği gibi şiddet uygulayan da olabilmektedir. Ergen şiddeti olarak nitelendirilen bu husus, bir çocuğun veya ergenin ebeveynine, bakıcısına, kardeşine veya evdeki diğer aile üyelerine karşı fiziksel, duygusal, psikolojik, sözlü, ekonomik ve/veya cinsel istismar uygulaması olarak tanımlanmaktadır.⁵⁴ Örneğin ergen şiddetine ilişkin bir vakada şikâyet olunan çocuk şiddet olayını şu şekilde aktarmaktadır:

"...Y.Y. öz babam olur bugün 21.11.2015 günü saat 00:00 sıralarında babam ile evde ağız münakaşası yaptık sebebi ise babama montumun eski olduğunu söyledim o da bana yeni mont alamayacağını söyledi, bu sebeple tartıştık ben de sinirle montu yırtmaya çalıştım araya annem girdi babam montu yırtmamı engellemeye çalıştı bu sırada boynumdaki kızarıklık olmuş olabilir, babamla biraz arbede yaşadık ben sinirle babama bağırdım çağırdım daha sonra evimize polisler geldi bizi hastaneye götürdüler raporlarımızı aldık polis merkezine geldik ben tüm bu olanlardan dolayı pişmanım keşke sinirime hakim olsaydım da bunlar olmasaydı..."⁵⁵

İlgili olayda 6 ay süreyle, şiddet uygulayan ergenin mağdur ebeveynine yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmamasına yönelik Kanun'un 5(a) maddesi uyarınca

⁵³ Fırat, s. 143.

⁵⁴ Karla Elliott et al., *Investigating Adolescent Family Violence: Background, Research and Directions, Context Report, Focus Program on Gender and Family Violence: New Frameworks in Prevention*, 2017, s. 2. Raporun tamamına şu adresten erişilebilir: https://arts.monash.edu/__data/assets/pdf_file/0007/1532275/investigating-adolescent-family-violence-background-research-and-directions.pdf (Erişim tarihi: 5.4.2023).

⁵⁵ Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2014/174 D. İş, Karar Tarihi: 24/03/2014.

önleyici tedbir verilmiştir. Ancak söz konusu tedbirin şiddet uygulayan ergenin ileriye yönelik benzer davranışlar sergilemesinin önüne geçip geçmeyeceği somut olayın koşulları düşünüldüğünde bir soru işaretidir. Bu doğrultuda, ergenin farkındalık kazanması ve davranışlarını değiştirebilmesi adına önleyici tedbirle birlikte 15/3-c(1) uyarınca öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına da karar verilmiştir.⁵⁶

Çocuklarda şiddete yönelmenin bir sebebi madde bağımlılığından kaynaklanmaktadır. Böyle bir durumda şiddeti önlemenin yanı sıra gerek madde bağımlılığını sonlandırabilmek gerekse çocuğun yüksek yararına olacak bir uğraşa yönlendirilmesini sağlamak önemlidir. Örneğin madde bağımlısı bir çocuğun şiddet uyguladığı ebeveynin ifadeleri durumu şu şekilde aktarmaktadır:

“...Hakkında şikayetçi olduğum kişi benim öz oğlum G.'dir. Kendisi uyuşturucu madde bağımlısı olduğu için bizden devamlı para istemekte, vermediğimiz zaman da küfür etmektedir. Kendimi öldürürüm diye bizi tehdit etmektedir. 12/03/2014 tarihinde yine kendisi hakkında şikayetçi oldum ve Ankara 2. Aile Mahkemesince Amateme tedavi için gönderildi. Aynı gün sadece ilaç yazmak suretiyle geri gönderdiler. O tarihten bugüne kadar tekrar uyuşturucu kullanmaya devam ediyor. Kendisine ve bize bir şey yapmasından endişe ediyoruz. Oğlum G.'den şikayetçi değilim ama Amateme yatırılarak tedavi ettirilmesini istiyorum, kapıdan bir ilaçla hemen geri gönderilmesini istemiyorum”⁵⁷

Yukarıdaki olayda, uzman raporu istenmiş ve ilgili uzman, çocuğun ilaç tedavisiyle birlikte psikolojik destek almasının zorunlu olduğunu, almadığı takdirde madde kullanımına yeniden yöneleceğini belirtmiştir. Ayrıca, çocuğun sadece tedavi ve danışmanlık hizmeti alması değil, aynı zamanda İŞKUR veya çıraklık eğitimi vasıtasıyla bir mesleğe yönlendirilmesinin de iyi olacağını altını çizmiştir. Bu anlamda çocuğun sadece farkındalık kazanıp iyileştirilmesi değil; geleceğinin de şekillendirilmesi önemlidir.

Madde kullanan ve şiddet uygulayan çocuğa yönelik tedavi sağlanması adına destek hizmetlerine başvurulmasının yanı sıra şayet gönderilen sağlık

⁵⁶ Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2014/174 D. İş, Karar Tarihi: 24/03/2014.

⁵⁷ Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2014/174 D. İş, Karar Tarihi: 24/03/2014.

kuruluşunda yeterli imkân olmazsa özel sağlık kuruluşlarına da muayene ve tedavi için gönderilip kişinin genel sağlık sigortasınca karşılanmayan rehabilitasyon ve tedavi giderlerinin bakanlık bütçesinden karşılanmasına hükmedilebilir.⁵⁸

Ayrıca çocukla ilgili önlemler çocuk ister şiddet gören ister şiddet uygulayan isterse şiddete tanık olan olsun, ilişkisellik gereği bütün aileyi etkilediğinden, destek kapsamında anne-baba ve çocuklara danışmanlık hizmeti verilmesine ve çocuğun özel olarak psikolojik destek hizmeti almasına karar verilebilir.⁵⁹

Sonuç

Şiddetin bireysel sebepleri ve etkilerinin yanı sıra toplumsal sebep ve etkileri, meseleye çok boyutlu bir şekilde bakılmasını şart koşmaktadır. Bu husus da şiddet olgusuyla mücadelede hukuki araçların yanı sıra hukuk dışı araçların da devreye sokulmasını gerektirmektedir. 6284 Sayılı Kanun'un 15 inci maddesinde düzenlenen destek hizmetleri buna cevaz veren hükümleri içermektedir. Söz konusu hizmetler, şiddetin sosyal, ekonomik ve kültürel sebeplerinde etki yaratmak, şiddet uygulayanın farkındalığını artırıp tutumlarını değiştirmek ve şiddet göreni güçlendirmek adına dönüştürücü birtakım araçlar sunmaktadır. Hakimler, koruyucu ve önleyici tedbirler verirken beraberinde söz konusu destekletici araçlara da başvurabilir.

Öte yandan 15 inci maddede sıralanan destek hizmetleri ŞÖNİM koordinasyonluğunca yürütülecektir. Dolayısıyla ŞÖNİM'lerin yapısı ve personelinin niteliği söz konusu hizmetleri üstlenmesi ve bu hizmetlerin gereği gibi yerine getirilmesi bakımından önemlidir. ŞÖNİM'lerin güçlendirilmesi, sunulan hizmetlerin kalitesini de arttıracaktır. Bu doğrultuda ŞÖNİM'lerde uygulanan programların aksayan yönlerinin tespit edilerek iyileştirilmesi gerekmektedir. Zira aksak işleyen bir program şiddet mağdurlarını koruyamadığı gibi, şiddete yönelik topluma yanlış mesajlar verilmesine de yol açabilir.⁶⁰

---

⁵⁸ Buna örnek bir karar için bkz. Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2018/687 D. İş, Ara Karar Tarihi: 12/11/2018.

⁵⁹ Buna örnek bir karar için bkz. Ankara 10. Aile Mahkemesi, Esas No: 2016/558 D. İş, Karar Tarihi: 16/11/2016.

⁶⁰ Fırat, s. 11.

Kaynakça

- Aakvaag, Helene Flood; Glad, Kristin Alve. "Domestic Violence and Abuse Through a Psychological Lens", Eds. John Devaney, Caroline Bradbury-Jones, Rebecca J. Macy, Carolina Øverlien, Stephanie Holt. *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* içinde, 96-109. New York: Routledge, 2021.
- Barrie, Hannah. "No One Is Disposable: Towards Feminist Models of Transformative Justice," *Journal of Law and Social Policy* 33 (2020): 65-92.
- Burman, Sondra; Duffy-Feins, Patricia. "Children Witnessing Parental Violence", *Encyclopedia of Domestic Violence* içinde, 156-160. Ed. Nicky Ali Jackson, New York: Routledge, 2007.
- Cankurtaran, Özlem; G. Akoğlu; H. Sakarya. "Güçlenmeyi güç, güçsüzlük, baskı ve güç ilişkileri temelinde anlamak". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 2020: 1913-1939.
- Durbach, Andrea; Chappell, Louise; Williams, Sarah. "Special Issue on 'Transformative Reparations for Sexual Violence Post-Conflict: Prospects and Problems'." *International Journal of Human Rights* 21, no. 9 (November 2017): 1185-1192.
- Elliott, Karla et al., *Investigating Adolescent Family Violence: Background, Research and Directions, Context Report, Focus Program on Gender and Family Violence: New Frameworks in Prevention*, 2017. Raporun tamamına şu adresten erişilebilir: https://arts.monash.edu/__data/assets/pdf_file/0007/1532275/investigating-adolescent-family-violence-background-research-and-directions.pdf (Erişim tarihi: 5.4.2023).
- Engle, Jill C.. "Sexual Violence, Intangible Harm, and the Promise of Transformative Remedies," *Washington and Lee Law Review* 79, no. 3 (Summer 2022): 1045-1092.
- Fırat, Engin. *Kadına Karşı Şiddet Uygulayan Erkeklere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Bir Model Önerisi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2022.
- Fitzgerald, Amy J.; Barrett, Betty Jo; Stevenson, Rochelle; Fritzi, Patti A. Timmons. "Domestic Violence and Animal Abuse", *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* içinde, 325-339. New York: Routledge, 2021.
- Generation Five, *Ending Sexual Abuse: Transformative Justice Handbook*. Şu adresten indirilebilir: <https://sites.uw.edu/qcenter/a-transformative-justice-handbook-generationfive-2017/> (Erişim tarihi 07.02.2023).

- Hester, Marianne; Lilley, Sarah-Jane. Domestic and Sexual Violence Perpetrator Programmes. Metnin tamamı için bkz. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e1f2> (Erişim tarihi: 5.4.2023).
- Kertesz, Margaret; Fogden, Larissa; Humphreys, Cathy. "Domestic Violence and the Impact on Children", *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* içinde, 128-140. New York: Routledge, 2021.
- Lavi, Dafna. "The Promise of (Transformative) Mediation: The Transformative Model in Divorce Cases Involving Violence," *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 36, no. 1 (2020): 65-126.
- McGill, Daire. "Different Violence, Different Justice? Taking Structural Violence Seriously in Post-Conflict and Transitional Justice Processes," *State Crime Journal* 6, no. 1 (Spring 2017): 79-101.
- Molloy, Sean. "Conceptualising the transformative justice potential of peace processes", *The International Journal of Human Rights*, Vol. 27, No. 2, 2023: 307-334.
- Nadire Özdemir, *Kültürel Savunma: Dönüştürücü Adalet Yaklaşımıyla Bir Değerlendirme*. Ankara: Turkankitabevi, 2021.
- Restorative Justice and Domestic Violence. Şu adresten erişilebilir: https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2020/07/Restorative-Justice-and-Domestic-Violence_7388_def-2.pdf (Erişim tarihi: 4.4.2023).
- Roosevelt III, Kermitt. "Certainty versus Flexibility in the Conflict of Laws", *Faculty Scholarship at Penn Carey Law*, 2019: 1-18. Şu adresten erişilebilir: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3031&context=faculty_scholarship (Erişim tarihi: 4.4.2023).
- Sever, Çiğdem. "Kadına Karşı Eviçi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz v. Türkiye Kararı". *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi* 1(2), 2011: 19-46.
- Stubbs, Julie. "Beyond Apology?: Domestic Violence and Critical Questions for Restorative Justice," *Criminology & Criminal Justice* 7, no. 2 (May 2007): 169-187.